

אוניברסיטת תל אביב
החוג לגיאוגרפיה וסביבת האדם

קורס גיאוגרפיה היסטורית סביבתית בעת החדשה

ד"ר ירון בלסלב

סמסטר א' תשפ"ב, יום ג' 12.00-14.00, יד אבנר 115
שעת קבלה: יום ג', 14.00-15.00, חדר 206 (יש לתאם מראש)

דוא"ל: yaronbal@tauex.tau.ac.il

קורס זה סוקר סוגיות היסטוריות סביבתיות בעת החדשה המאוחרת וביטוייהן הגיאוגרפיים בעולם המערבי, תוך שימת דגש על ארץ-ישראל וסביבתה. בקורס נבחנת התפתחות תפיסת המחקר הסביבתי בעולם המערבי, והנושאים הנמצאים כיום בחזית המחקר בארץ ובעולם. מהלך הקורס יעמיק בזמן ובמרחב, מערי הארץ במאה העשרים ועד ההשפעות הסביבתיות של העידן האימפריאלי ותופעת העיור במאות ה-18-19. בהתאם, מבנה הקורס מחולק לשלושה חלקים: ערי הארץ וסביבתן בראשית המאה ה-20, שינויים בנוף הארץ במאות ה-19-20 וסביבה בעידן אימפריאלי במאות ה-18-20.

נושאי לימוד עיקריים: מהי היסטוריה סביבתית?, התפיסה הסביבתית בערי הארץ בתקופת המנדט הבריטי, השפעת העיור המודרני על הסביבה, נוף הארץ בשלהי התקופה העות'מנית, השפעת המנדט הבריטי על נוף הארץ, תפיסת הסביבה הציונית, העשור הראשון במדינת ישראל והסביבה, השפעת האדם על החי והצומח בארץ במאותיים השנים האחרונות, היסטוריה סביבתית קולוניאלית והיסטוריה-סביבתית באירופה וצפון-אמריקה.

שיטת הלימוד: שיעורים, קריאה מודרכת ודיונים בכיתה.

חובות הקורס: השתתפות בשיעורים, קריאה שוטפת של חומר הלימוד ובחינה סופית.

הערכה: מבחן-100%

תאריך הבחינה: מועד א'-16.1.22, מועד ב'-9.2.22

מבנה הקורס ורשימת קריאה:

פתיחה

שיעור 1: מהי היסטוריה סביבתית? רקע ומושגי יסוד

חלק א': ערי הארץ וסביבתן בראשית המאה ה-20

שיעור 2: אשפת הערים בארץ-ישראל המנדטורית

- ענת הלמן, אור וים הקיפוח- תרבות תל אביבית בתקופת המנדט, הוצאת אוניברסיטת חיפה, 2007 – פרק 1: קווים בדיוקן העירוני, עמ' 21-66

שיעור 3: אשפת הערים בארץ-ישראל המנדטורית (המשך)

- ירון בלסלב, "עיר עברית עם אשפה עברית: הטיפול בפסולת של תל אביב בתקופת המנדט", ישראל: כתב עת לחקר הציונות ומדינת ישראל, אוניברסיטת תל אביב, גיליון 42, 2016, עמ' 271-300

שיעור 4: מבור הספיגה ועד השפד"ן: ביוט ערי הארץ במאה העשרים

- ירון בלסלב, "זיהום וטיהור שפת ימה של תל אביב", אופקים בגיאוגרפיה, גליון 78, 2012, עמ' 121-101

שיעור 5: מבור הספיגה ועד השפד"ן: ביוט ערי הארץ במאה העשרים (המשך)

- ירון בלסלב, "זיהום וטיהור שפת ימה של תל אביב", אופקים בגיאוגרפיה, גליון 78, 2012, עמ' 121-101

חלק ב': שינויים בנוף הארץ במאות ה-19-20

שיעור 6: שלהי התקופה העות'מאנית: שינוי נוף הארץ 1800-1918

- Ruth Kark and Noam Levin, "The Environment in Palestine in the Late Ottoman Period, 1798-1918", *Between Ruin and Restoration, an Environmental History of Israel*, Daniel E. Orenstein, Alon Tal and Char Miller (eds.), University of Pittsburgh Press, 2013, pp.1-28

שיעור 7: "אירופה במזרח-התיכון": שינוי נוף בתקופת המנדט 1918-1948

- אלון טל, *הסביבה בישראל*, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב, 2006 – פרק 3: הציונות והסביבה- 50 השנים הראשונות, עמ' 51-92

שיעור 8: שינויים בנוף החי: הכחדת מינים והבאת מינים

- Dan Tamir, "Motives for Introducing Species: Palestine's Carp as a Case Study", in: *Environment and History* 16 (2010): 73–95

שיעור 9: מים והפרויקט הציוני

- מיה דואני, "הקמת שמורת החולה כנגוד משלים לפרויקט ייבוש החולה", *אופקים בגאוגרפיה*, גליון 78, 2012, עמ' 64-81

חלק ג': סביבה בעידן אימפריאלי, היחס המערבי לסביבה במאות ה-18-20

שיעור 10: סוגיות סביבתיות באימפריה הבריטית הראשונה (מאות 17-18)

- William Beinart and Lotte Hughes, *Environment and Empire, Oxford History of the British Empire Companion*, 2007 – Introduction, pp. 1-21

שיעור 11: סוגיות סביבתיות באימפריה הבריטית השנייה (מאות 18-19)

שיעור 12: ערי אירופה: לונדון במאות ה-19-20

- בילי מלמן, *לונדון: מקום, אנשים ואימפריה (1800-1960)*, אוניברסיטה משודרת, הוצאת משרד הביטחון, 2009 – פרק 4: "הסירחון הגדול" פסולת, מגפות ומודרניות, עמ' 83-105

שיעור 13: העיר האמריקאית: טביעת הרגל האקולוגית של שיקגו במאה ה-19

- William Cronon, *Natures Metropolis Chicago and the Great West*, Norton & Company Press, 1991 – Epilogue: Where we were driving, pp. 371-385

הערות חשובות:

- בהתאם להתקדמות הקורס, יתכנו שינויים בנושאי השיעורים וחומר הקריאה.
- המבחן בקורס כולל: (1) חומר הקריאה, (2) ההרצאות והדיונים בכיתה, (3) מצגות השיעורים.
- חובת נוכחות – יש להשתתף בכל השיעורים בכפוף להנחיות האוניברסיטה בנושא תו ירוק. מעבר לשלושה חיסורים לא יינתן ציון סופי בקורס, להוציא מקרים מיוחדים (אשפוז, מילואים או חופשת לידה). מקרים חריגים ידונו בוועדת ההוראה של החוג בלבד.
- שיעורי הקורס יונגשו מרחוק עבור מי שמנוע להגיע לשיעור (מבודדים, חולים וכד') – בהתאם להנחיות האוניברסיטה. יודגש שהשיעור יועבר בפני הנוכחים בכיתה, וככלל לא יתאפשר מענה לשאלות מרחוק.